

ESTETİK VE MODERNİZM:

MODERN DÖNEMİN ESTETİK ALGISI VE GÖRSEL SANATLARA YANSIMASI*

AESTHETICS AND MODERNISM:

AESTHETIC PERCEPTION OF THE MODERN ERA AND ITS REFLECTION ON VISUAL ARTS

Tuğba ÖZTÜFEKÇİ, Sehran DİLMAÇ

Gönderim Tarihi: 28.10.2021

Kabul Tarihi: 08.12.2021

Öz Abstract

Modern dönem düşünce anlayışıyla görsel sanatlar alanında büyük değişim ve gelişimler ortaya çıkmıştır. 19. Yüzyılın sonunda başlayan 20. Yüzyılda da devam eden sanat anlayışlarında, modern dönemin düşünce anlayışı ve dönemin estetik algısının etkileri görülmektedir. Resim sanatı ele alındığında bir önceki akımın bir sonraki akımı da içine alarak, etkileyerek dönüştürdüğü gözlemlenmektedir. Modern sanatta estetik anlayış modern dönemin başlangıcında sanat felsefesi bağlamında estetik kavramı güzel, hoş olan ile bağdaştırılarak tartışılıp ele alınmıştır. Süreç içerisinde modern sanat yavaş yavaş güzellik algısından uzaklaşarak olgular, olaylar, konular, gerçeklikler farklı sorgulanmaya başlanmış ve bunun sonucunda da modern dönemin sonuna doğru ve sonrasında estetik anlayışın sadece güzeli kapsamadığı, kavramın genişlediği bir döneme evrilme söz konusu olmuştur. Modern dönemde sanat sadece güzel arayışı ile sınırlandırılmayıp farklı estetik ifadelerin olduğu, kavramsal derinliğin, mesajın, dışavurumun önemsendiği gözlenmektedir. Bu anlayışla birlikte modern kavramı ile birlikte düşünselliğin, kavramsallığın öne çıkması ve teknolojik, endüstriyel araç-gereçlerin çeşitliliği beraberinde imkânların artması yeni çağdaş ifade biçimlerinin de doğmasına yol açmıştır. Sanatta, sanayide ve endüstride, teknolojinin gelişimiyle geleneksel sanat anlayışı da eski değerlerden soyutlanarak Modern ifadesi ile birlikte güncellenmiştir. Bu çalışmanın amacı modern dönem sanat anlayışındaki estetik algısını, dönemin özellikleri, düşünce sistemleri dâhilinde ele alarak açıklamaya ve anlamlandırmaya çalışabilmektir.

Anahtar Kelimeler: Estetik, Modernizm, Görsel Sanatlar

With the understanding of the modern period, great changes and developments have emerged in the field of visual arts. The effects of the understanding of thought and aesthetic perception of the modern period are seen in the understanding of art that started at the end of the 19th century and continued in the 20th century. When the art of painting is considered, it is observed that the previous movement transforms the next movement by influencing it. At the beginning of the modern period, the aesthetic understanding in modern art was discussed in the context of art philosophy by associating the concept of aesthetics with the beautiful and pleasant. In the process, modern art gradually moved away from the perception of beauty, and facts, events, subjects, and realities began to be questioned differently, and as a result, towards the end of the modern period and afterwards, it evolved into a period in which the aesthetic understanding did not include only the beautiful and the concept expanded. In the modern era, it is observed that art is not limited to the pursuit of beauty, but that there are different aesthetic expressions, conceptual depth, message and expression that are considered to be important. With this understanding, along with the concept of modernity, the prominence of intellectuality and conceptuality and the diversity of technological and industrial tools and equipment have led to the emergence of new contemporary forms of expression. With the development of technology in art and industry, the traditional understanding of art was abstracted from the old values and updated with expression of modern. The aim of this study is to try to explain and make sense of the aesthetic perception in the understanding of art in the modern period by considering the characteristics of the period and the thought systems.

Keywords: Aesthetics, Modernism, Visual Arts

*Bu çalışma, 21-22 Haziran 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilen Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Uluslararası Sanat ve Tasarım Araştırmaları Kongresi çerçevesinde bildiri olarak sunulmuştur.

- **Alıntılama:** Dilmaç S. ve Öztüfekçi T. (2021). Estetik Ve Modernizm: Modern Dönemin Estetik Algısı Ve Görsel Sanatlara Yansıması. STAR - Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi, 2(3), 184-195.
- **Sorumlu Yazar:** Yüksek Lisans Öğrencisi, Tuğba ÖZTÜFEKÇİ, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, tugbazf@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0479-0268.

Giriş

Tarihsel olarak bakıldığında Görsel Sanatlarda Modernleşme ilk olarak Batı Sanatı'nda Rönesans Dönemi ile birlikte başlayıp Maniyerizm ve Romantizmle devam etmiş olduğu ve sürecin uzun yıllara yayıldığı görülmektedir.19.yüzyıl her alanda gelişmelerin görüldüğü bir çağ olmuştur. Sanayi Devrimi ile birlikte Avrupa'da eski ve yeni arasındaki çizgi önemli ölçüde farkedilmiştir. Endüstriyel alandaki gelişmeler ve teknolojik olarak yaşam hızına bağlı yeni buluşlar beraberinde yeni bir toplumsal biçimi ortaya çıkarmıştır. Günümüzde modern anlamında kullanılan sözcük Latince' de tam şimdi anlamına gelen "modo" dan türetilen "Modernus" dan gelmiştir. Antik Dönemlerden bu yana kullanılmaya başlanarak geçmiş-şimdi ve gelecek kavramları arasında anlamlı bir bağ kurabilme temeline dayanmaktadır.17.yüzyıl başlarında Barok dönemde sanatçılar kilise egemenliğine bağlı kalmak zorunda kalmışlardır. Bu dönemden itibaren ise dinin sanat üzerindeki etkileri yavaş yavaş yok olmaya başlamıştır. Romantizmle birlikte özellikle Fransız Devrimi sonrasında ise dönüm noktaları yaşanmıştır. Eski olan her şeye meydan okuyan ve yeniyi ön plana çıkaran düşünürler, sanatçılar şehir merkezlerinde öncü kimlikle yenileşme hareketlerini hızlandırmışlardır. Modern dönem hızlandıkça zihinlerde karmaşa ve ikilemler artmıştır. Aklın hem eleştirildiği hem de yüceltildiği bir dönem olan Modern dönemde toplumsal ve siyasal devrimlerin gerçekleştiği bir ortam yaşanmıştır.18.yüzyılda Kant aydınlanma filozofu olarak dinden bilime, estetikten sanata her alanda sınırların belirlenmesi gerektiğini önermiştir. Akli merceğe altına alan filozof Kant Modernizm' de sanatı özerk bir alan sanatçıyı da deha olarak tanımlamıştır (Yılmaz, 2013, s.20). Modernizm yalnızca sanat ve edebiyattan ibaret olmayan tarihe ışık tutan bir dönemdir. Ortak değerler ilerleme, devrim, sanayileşme, endüstri vs. olgularını toplumlara kazandırması açısından da önemlidir. Felsefi anlamda akli, düşünceyi temele alan Modernist anlayış teknoloji ve yaratıcılık boyutunda entelektüel zihinlerin oluşumuna siyasi ve dini anlayıştan bağımsız hareketle ulaşabilmektedir. 19.Yüzyılda kapitalist sistemlere karşı sanat ve kültür alanında önceki dönemlere kıyasla daha hızlı gelişmeler yaşanmıştır. Bu çalışmada Modernizm kavramının estetik algısı ve Görsel Sanatlarda kimlik ve var olma mücadelesindeki tarihsel süreci ve gelişimi ele alınmıştır.

Modern Dönem Estetik Anlayışı

Estetik anlayışın tarihsel sürecine bakıldığında Antik Yunan Filozofu olan Platon'un (taklit) Mimesis kavramı sanatın estetik beğenisine temellendirilmesinin ilk örneğidir. İnsan bu taklit yeteneği ile güzel ve hoş olanı arar. Sanatsal etkinliğin de bir tür taklit olması olağan bir durum olarak tanımlanmaktadır. Aristoteles Poetica' da; bir sanat yapıtının "çirkin" bir karakter veya kötü bir durumun kavramsal derinliği bozmayacağını, trajedinin ahlaki değerlerinin kötülüğüyle bozulmayacağını yapıtın bütünsel anlatımının daha önemli olduğuna dikkati çeker (Tunalı,2002). Böylece Aristoteles sanat anlayışını farklı bir algı boyutuna taşımıştır. Estetik sözcüğü günümüz teknik olmayan kullanımında "algı" kavramı karşılığında kullanılmayıp güzel olan estetik ve güzel arayışında olan bir disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır. "algı" kavramı olarak estetiği Alexander Baumgarten "Aesthetica" (1751) adlı yapıtında "duyum algı bilgisi" anlamında ele almıştır. Yine Alman filozof İmmanuel Kant'ın eleştirel felsefesinin önemli yapıtı

olan “Salt Aklın Eleştirisi” Transandantal Estetik bölümünde estetiği “duyum algı öğretisi” anlamında kullanmıştır. Kant sanatçıyı “dahi” yaratılan sanat eserini ise “özerk” bir oluşum olarak görmüştür (Yılmaz, 2013, s.20). Genel anlamda araştırıldığında estetiğin duyum algı olarak ele alınması ile birlikte güzellik olgusunun arasında yakın bir bağ vardır. Öznenin bilinçli ve yaratıcı etkinliğini merkeze alan Romantik anlayış ve İdealist düşünce ile birlikte “güzellik” sanatsal güzellik ile bağdaştırılarak tartışılıp ele alınmıştır. Hegel’in “Estetik üzerine Dersler” adlı yapıtında bu ele alış biçimini yine romantik ve idealist geleneğe uygun olarak “ sanat” olgusu üzerinde ele alındığı görülür. Sanatta estetik kavramını ele aldığımızda yaratıcılık bağlamında “Güzel nedir?” sorusunu sanat felsefesi ele alır. Modern Dönemde sanatta estetik düşünce anlayışının sınırları oldukça gelişmiştir. Modern sonrası anlayışa baktığımızda estetik anlayışın yalnızca “güzel” ile sınırlandırılmayıp “çirkin” in de sanatsal ifadesinin dışavurumunun bir yapıtın bütünsel uyumunun devreye girdiği önemli olduğu görülmektedir. “çirkin ve kötünün” “ güzellik ve hoşun” sınırına kapılmayıp kavramsal derinliğinin, mesajın, dışavurum biçiminin önemsenmesi sanatın sınırlarını genişletmiştir.

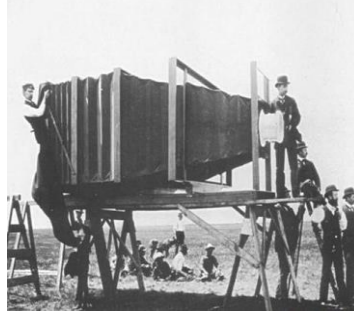
Modern Çağ ve Görsel Sanatlar

Modern genellikle bir şeyin “yeni güncel olduğunu ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. İlk olarak tanımı 16.yüzyılda kullanılmıştır. “Rönesans’la birlikte ortaya çıkmış ve batıda o zamana yönelik toplumsal, ekonomik, siyasal sistemlere dikkat çekmiştir. Günümüzde kullanılan Modern sözcüğü Latince ‘de Modo’ ve türetilen “Modernus” sözcüğünden gelmektedir. “Tam şimdi” anlamına gelen Modo zamanla türeyen haliyle Modern olarak günümüze gelmiştir.18.yüzyıl ikinci yarısı gelişen ve toplumun yaşam biçimini kökten etkileyen düşünce biçimleri yeni çatlaklar oluşturup, ikilemler meydana getirmiştir. Akıl bir yandan yüceltilmiş, bir yandan eleştirilmiştir. Aydınlanma Filozofu Kant dinden bilime, estetikten sanata kadar her alanın kendini tanımlaması gerektiğini önermiştir. Kant akli eleştirmeye verdiği önemden ötürü, onu mercek altına almış bir filozoftur. Modern sanatta İmmanuel Kant neden önemlidir? Sanatı tümüyle özerk bir alan, sanatçıyı da deha olarak kutsamasındandır. Kant bu görüşüyle; Modernizm’ e yerleşecek ve direnç, eleştiri için döneme güç verecekti. Modern sanatın temelinde; yenileşme, yenilik kavramları, dünyevilik, deha, yüce sanat, öncü, ilerici, duyu ve sezgi, coşku kavramları öne çıkmaktadır (Yılmaz,2013, s.25). Öncü ruhun kabardığı bir dönemdi, “İzlenimcilik” ile başladığı birçok kaynakta söyleniyor olsa da Modernizm, Charles Baudelaire’in değindiği üzere (1821-1867), Romantizme dayandırılmaktadır. Sanatta yenilik, içsellik, sezgi, özgürlük, bireysellik başlangıçta Romantizm’ de görülmüştür. Burada aslanan konuyu kendisi seçen dehanın aynı zamanda gerçeği yansıtmak gibi bir kaygısının olmayıp yorumlamanın öne çıkması olmuştur. Devinim ve coşku arayan Delacroix “Halka yol gösteren Özgürlük”, tablosunu (Görsel-1)1830’lu yıllarda bu öncü ruh ile gerçekleştirmiştir (Yılmaz,2013, s.34).

Görsel 1. Eugene Delacroix, Halka Yol Gösteren Özgürlük, 260 cm x 325 cm, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 1830

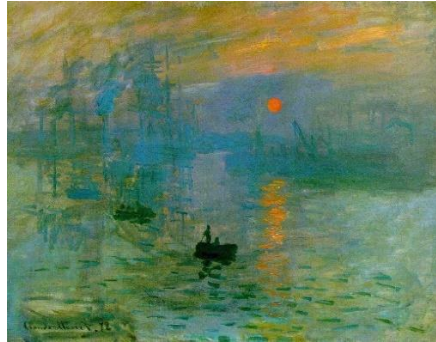
“Çağdaşlık, Çağdaşlaşma akımı” (TDK), Koşay (2015, s.14) a göre, Modernizm 19. yüzyılda geleneksel sanatlar, edebiyat, toplumsal kuruluşlar ve günlük yaşamın artık zamanını doldurduğu ve bu yüzden bunların bir kenara bırakılıp modern bir toplum oluşturulması gerektiği fikriyle ortaya çıkmıştır. Modernizm 19 yüzyılda geleneksel sanatlar, edebiyat, toplumsal kuruluşlar, günlük yaşamın yenileşmeye ihtiyaç duyması ile toplumların modernleşmeye ihtiyaç olduğu yeni bir düşünce sistemini doğurmuştur her alanda ticaret, siyasi, sanat, felsefe vs. sorgulanan bir dönem olmuştur. Eski değerlerden soyutlanarak yeniden tasarlamak çağdaş olanı ayırmak zamana uyarlamak ifadesi ile hayatımıza girmiştir (Yıldırım, 2019). Modernizmi bir kelime olarak değil de yaşam biçimi olarak tanımlamak yerinde olacaktır. Sanat tarihinde Modern çağın başlaması ile birlikte yeni kırılmaların gerçekleştiği ve sanata yepyeni bir bakış açısı ile bakılmasına öncülük eden Modernizm akımının yepyeni anlatımlarla yapıtlara ışık tuttuğu görülmektedir. Bu ışık sonraki dönemleri de etkisi altına alarak gelişime, değişime ayna tutacak yenilikleri, akımları, teknikleri ile karşımıza çıkacaktır. Resim Sanatında dönüm noktası olarak kabul edilecek ve de bir sonraki Çağdaş Resim sanatı anlayışına gelinceye dek geçireceği yolculuk başlangıcı nerede oluşmuştur diye belirlersek Romantizmle temelleri atılan Modern Çağ'ın belirgin noktası Empresyonizm Akımı olarak kabul edilmektedir. Anlık sanatsal yapıtların hayata dâhil edildiği bir dönem olarak kabul edilen Empresyonizmi incelediğimizde kamusal alanlara geçiş sanatsal çalışmalarda etkin olmuştur. Bir önceki yani; Modern Öncesi dönemle kıyaslandığında soylu konular yerine gündelik konulara ağırlık verildiği ilk göze çarpan nitelikler arasındadır. İlk ışık yansımaları resim sanatının içine yalın, katıksız şekilde dâhil edilip bilimsel araştırmalarla da renk olgusu incelenmiştir. Modern öncesi dönemde kapalı alanlar, atölyeler çalışma alanı olarak işlevsel olurken, Modernizm Dönemi açık alanlara, bahçelere, deniz kenarlarına vs. sanatçıları doğaya dâhil olarak üretmeye doğal ışık dönüşlerini incelemeye yöneltmiştir. Çizgi Perspektifi yerini renklerle verilen hava perspektifi almıştır (Dede, 2018, s.31) teknolojik imkânların gelişimi beraberinde 1839 yılı Fotoğraf Makinesi icadı (Görsel-2) sanatsal anlamda da bir dönüm noktası olmuştur. Birebir kopya edilen portreler, Natürmort, obje çalışmalarının yapıtlarda başarı kriterlerinin değişimine neden olmuştur.

Görsel 2. Joseph Nicéphore İlk fotoğraf makinesi, Fransa,1826

Her alanda olduğu gibi endüstri, üretim, sanayi, dünyayı dönüştürdüğü gibi sanatta da yepyeni anlayış ve arayışlar geliştirdi. Geçmişe ve geçmişte sanata damga vuran anlayış bu dönemle birlikte artık boyut değiştirmiştir. Rüzgârın taşıdığı serinliği, dalların hışırtısını, kuşların cıvıltısını, rengârenk çiçekleri büyük bir istekle tuallerine taşımışlardır. Olağanüstü görsel bir zekâyâ ve yenilikçi bir karaktere sahip olan empresyonistler geçmişe ait tüm sanat bilgisini kafasından silerek yeni bir sanat anlayışı ve stili getirmiş; hafızasını kaybetmiş bir insan gibi her şeye yeniden başlamıştır. Bundan dolayı kendi bakış açısı ve yöntemleri ile resim sanatını yeniden inşa etmişlerdir. Öncelikle 19.yüzyıla kadar denemelerle geçiş süreçleri gerçekleşen bu aletin net bir buluş tarihi düşünülmemelidir. Ancak söz konusu karanlık kutu fotografik amaçlar için de kullanılmaya başlandığında,19. yüzyılın başlarından günümüze kadar temel niteliği aynı kalmak koşuluyla türlü değişik biçimlere uğramıştır. Fotoğraf Makinesi 19.yüzyılın en önemli buluşları arasında önemle yerini almıştır.1839 da Louis Daguerre, gümüş plak üzerine görüntü almıştır. Aynı çıkış noktasından temellenen çalışmalar birbirini izlemiştir. Romantizm akımı ile Empresyonist sanatçılar beraber değerlendirildiğinde Romantik sanatçıların içerikte başlattığı değişim algısı burada içerik ve biçimsel anlamda da gerçekleşerek hayata yansımıştır. Empresyonist Sanatçıların diğer akımlardan ayrılmasının temel unsurlarına değinmek gerekirse; İzlenimcilik (Empresyonizm) Akımı ilk olarak Paris'te 1874 yılında ünlü fotoğrafçı Nadar'ın (1820-1910) Capucines Bulvarı'ndaki stüdyosunda "Adsız Sanatçılar Birliği" isminde bir araya gelen yaklaşık otuz sanatçının eserlerinin farklı noktalarına konan sergileriyle ortaya çıkmıştır (Antmen,2013, s.21). Her akım bir önceki akımdan etkilenir, fakat ayıran noktalar fazladır.1800'lü yıllarda manzara resimleri doğanın kopyası odaklı yapılırken 19.yüzyıl ikinci yarısından itibaren adeta sanat kurallarını yeniden yazmıştır. Empresyonizm Akımı bir önceki akımlarla kıyaslandığında öncekilerden içerik ve biçim bağlamında çok farklıdır. Resimlerin ne olduğunu algılamak sanat eleştirmenleri açısından oldukça güçlü nedeni ise; ne çizgide, ne kompozisyonda; öğeleri daha önce benimsenmiş anlayıştaki eserlerde beklenen hayran olunacak tasvirler, birebir objeler burada görülmemekle birlikte izleyicileri, sanatseverleri, sanat eleştirmenlerinin hoşlarına gitmiyor, belirsiz fırça darbelerini eleştiri boyutunda da öncelerden ipucu alamayan izleyiciler yorumsuz kalıyordu. Yenilik birçok alanda olduğu gibi sanatta da dalga etkisi yaratmıştı. Belirli kalıplar, çizgiler içerisinde değerlendirilen sanat anlayışı artık tabuları yıkılmış, yeni bir boyut kazanmıştı. Işığın nesne üzerindeki yansıması, etkileri ile ilgilenen izlenimciler daha çok anlık renk geçişlerini yapıtlarında ilk sıraya oturtmuşlardı. "Işığın rastlantısallığına, manzaranın o anki görünüşüne, ressam kendini tüm olarak bırakıyordu ve kompozisyon endişesi de ancak

ikinci derecede kalıyordu” (Turani, 1997, s.560). Empresyonist sanatçılar ışığa âşık olmuştu. Bu yenilikleri şöyle sıralayabiliriz: karanlık tonların yerini aydınlık, parlak renkler almış, ışık sanki başlı başına bir konu haline gelmiştir, siyahla elde edilen gölgelendirmeler yok olmuş, açık koyu tonalite farklarıyla elde edilen bambaşka bir hacimsellik anlayışı ortaya çıkmıştır (Antmen,2013,21-22). Siyah renklerle gölgelendirme empresyonizmde ortadan kaldırılmış; bunun yerine renklerin açıktan koyuya doğru valör değerlerini kullanmıştır. Gölgeleri, mor veya mavi renklerle verirler, eşya, yapısına göre değil, o anda aldığı ışık etkisiyle gözde görüldüğü şekilde resmedilir. Bu nedenle desen ortadan kalkar Rönesans'ın biçim ile ilgili perspektifi yerine renklere dayalı bir perspektif ortaya çıkar (Şişman, 2011, s.148). Sanatçılar, özellikle manzara resminde ışık ve derinlik etkisi verme çabalarında mutlak renge ulaşmak için yeni gözlem tekniklerinden yararlanmışlardır (Warner, 2005, s.865-866). Empresyonistlerin paletlerine yansıyan canlı renklerin doğaya açılmaları paralelinde geçmişten gelen tecrübelerin de katkısı büyük olmuştur. Aydınlanma çağı beraberinde bilim ve sanat birlikteliği araştırma incelemelerle yedi rengin prizmadaki yansımalarını tuvallere taşımalarına da kaynaklık etmiştir (Avcı,2014, s.53-67). İsaac Newton'un (1642-1727) renk tayfını tamamen matematiksel ifadeler ve verilerle ifade etmesiyle Fizik, Psikoloji ve Sosyolojinin inceleme alanına girmesi beraberinde sanat ve bilimin yolları kesişmiştir. Bu Optik Teori, görsel sanatlar tarihi açısından Empresyonizm ve ilerleyen süreçte birçok üslup ve akımın etkilendiği çok önemli bir bilimsel gelişme olmuştur.

Görsel 3. Claude Monet, Gündoğumu,48x63 cm. Paris,1872

Claude Monet'in Gündoğumu (Görsel 3) biçimsel yenilikçi anlayışının ispatıdır. Sisli bir sabahın kayıkların karartısı ve vinçlerin gri-mavi soluk ifadesi hava perspektifinin renk hüzmeye yansıması ile tam bir sabah buğusu gözler önünde... O an hızla ve cesurca resmedilmiş alışılmışın ötesinde olma sebebi resmin bitmemiş hissi uyandırması nedeniyle hissediliyor olabilir. Dönemin sanat eleştirmenleri tarafından eleştirilme sebebi de bu yüzdendir. Alışılacağı ötesinde yeni bir anlatım biçimi olarak yapıt Modern Çağ'ın Resim Sanatı anlayışına tıpkı eser adı gibi yeni bir doğum gerçekleştirmiştir. Monet'in Açık havada çalıştığı bu eser Empresyonistlerin ilk eseridir.

Görsel 4. Paul Cezanne, Saint Victor Dağı ,1895,73x92 cm.

Empresyonist Ressamlarla aynı dönemde yaşamış olan bir diğer isim “Keşfettiğim şey karşısında ben ilkel kaldım” diyen Cezanne’dır. O’na göre doğayı okumak, uyumu gizleyen görünmez örtüyü kaldırıp, altında olanları tanımlayabilmek demektir (Boztunalı Z, Başbuğ F,2017, s.2) Cezanne için doğa çözümlemesi doğada var olan tüm formları geometrik çözümleme kaygısı ile görmesiydi. Evinin karşısında olan Sainte-Victoire Dağı sanatçının 45 suluboya 36 yağlıboya çalışmasına konu olmuştur (Boztunalı Z,Başbuğ F:2017, s.2). Burada (Görsel 4)duyuları ile doğayı algılayış biçimi soyutlama içtepisiyle sanatçıyı farklı görme üslubuna yöneltmiştir. Doğanın geometrik formlarla çözümlenmesinin ardında, gerçekliğin görünmeyen yapısına inebilmenin ve nesnenin öz varlığını kavrayabilmenin olduğu görülmektedir. Bu öz varlığı da kavramanın yolu Cezanne için, nesnelere salt geometrik biçimler, silindirler, koniler ve küpler olarak görmektir. Ona göre bu biçimler, duysal dünyanın ve nesnelere özlerini oluşturmaktadır (Yılmaz, 2014, s.31). Cezanne’ın “Doğayı küre, koni ve silindir biçimlerine göre işleyin” (Lynton, 2009, s.23) sözleri, figüratif ya da soyut sanat olsun, geometrik biçimlere yer veren bir sanatın önderliği şeklinde düşünülebilir. Renk olgusunu nesnelere hacimsel etkiyle karşıt ton uygulayarak hissettiren sanatçı Kübizm sanat akımının temellerini atmıştır. Doğadaki nesne formlarını parçalayarak resim sanatında Çağdaş gelişmelerin temellerini atan Paul Cezanne, 20. yüzyıl ile beraber ortaya çıkan modern sanatın öncüsü olarak kabul edilmektedir.

Görsel 5. Seurat, Grande Jatte Adası’nda Bir Pazar Günü Öğleden Sonra,1884-1886

Seurat optik ve renk teorilerini çok iyi incelemiştir. İzlenimci olarak başlayıp Yeni araştırmalarıyla “Yeni İzlenimciler” akımına öncülük eden sanatçı, Renkli noktalarla resimden yansıyan ışık etkisini Fransız Kimyacı Michael-Eugene Chevreul ile birlikte inceleyerek geliştirdi (Görsel 5). Burada dikkat çekilen Bilimsel araştırmalarıyla sanatçıların eserlerine dönüşüm ve

boyut geliştirmelerinin etkisi gözlenmeye başlanıyor da denilebilir. Modernizm 'in farklı bilimsel araştırmalarla sanata yepyeni boyutların kazandırıldığı bir dönem diyebiliriz. Seurat sonrası dönemlere de bu buluş "Pointilizm" "Noktacılık" akımı etkisiyle karşımıza çıkmaktadır. Örneğin; 19. yüzyıl sonlarına doğru Empresyonizm Akımına karşı doğan bir tepki, Ekspresyonizm olmuştur. Manzaraya sanatçıların yoğunlaşmasına tepki olarak doğmuştur. Ekspresyonizm dış dünyaya değil iç dünyaya odaklanan bir görüntü çizmiştir.

Ekspresyonizmin doğduğu senelerde Fransa'da ve Almanya'da sanatçılar arasında "Fovizm", Almanya'da "Die Brücke" (Köprü) ve "Der Blaue Reiter" (Mavi Binici) gibi gruplaşmalar vardır. Ekspresyonizm, 1911 yılında, Berlin'de dönemin öncü sanatını destekleyen galerilerde doğmuştur. Modernitenin ürettiği toplumsal kuralların ve sanayileşmenin getirdiği tek düze hayatın arasına sıkışmış bireyin iç dünyasını teşhir etmeye dayanan ekspresyonizm, aslında insanın her eyleminin bir çeşit dışavurum olduğu tezinden hareket eder (Akyıldız, 2016).

Bu tepkilerden ilki Henri Matisse, Andre Derain, Maurice de Vlaminck isimli sanatçılardan gelmiştir. Ekspresyonizm 'in puslu havasına alışmış gözler için Fovizm'in canlı, keskin ışık etkileri, fırçalarının keskinliği Fovistlerin (yırtıcı, vahşi) olarak isim almalarını sağladı. İçlerinde en belirleyici, dikkat çekici Henri Matisse denilebilir. Zamanla sert fırça etkilerini yumuşatarak daha yumuşak dekoratif etkileriyle yapıtlarını resmetmiştir. Henri Matisse, "Yeşil Çizgi" (Görsel 6) isimli yapıtında aslında Bayan Matisse'i bir portre gibi yansıtmak yerine kendi duygularını ve gördüğünü, dışavurumunu yansıtmıştır.

Görsel 6. Henri Matisse, Bayan Matisse (Yeşil Çizgi) ,1905, Tuval Üzerine Yağlıboya, 40x32 cm.

Görsel 7. Pablo Picasso, Avignonlu Kızlar,1907,Tuval üzerine yağlıboya, 243.9x233,7 cm. Museum of Modern Art, New York, ABD

20.yüzyılın en önemli sanatçılarından biri olan Pablo Ruiz Picasso için de Cezanne gibi ortaya koyduğu nesnenin ne olduğu ile değil, yaratıcı ilkesiyle birlikte ne olduğu önemlidir burada

ressamın ifadesi temel unsurdur. Günümüzde ilk Dışavurumcu Primitif sanatın en tanınmış örneklerinden biri olan ve Kübist resim olarak bilinen “Avignonlu Kızlar”ı (Görsel 7)sergilendikten sonra Picasso; sıradışı ve radikal üslubuna yansımış tekniği ile birçok eleştirmen, şair, sanatçı tarafından eleştiri almıştır. Geleneksel görme biçimine karşı çıkan Picasso çalışmalarını doğaçlama yöntemiyle yapmıştır. Kendisini çalışmanın doğal akışına bırakan sanatçının izleyicinin kendi bakış açısıyla da görmesine olanak sağlamıştır. Kübizm e kadar gelinen süreçte eser resimsel mekân, gerçeklikle tümüyle kendimizi mekânın içinde algılamamızı sağlarken Kübizm, resimde her şeyden önce bu mekân anlayışını yıkmış ve dünyayı, dışından bir pencereden bakar gibi izlediğimiz bir manzara olarak değil, algıda algılayıcıyı algıladığının dışına değil içine yerleştiren iç içe ve bütünlük bir bilinç içinde resmetmiştir (Haşlakoglu, 2015). Picasso’nun modern sanattaki yeri tartışmasız önemlidir. Buradaki önem; geleneksel resim anlayışına karşın Modern sanatla ilgi terimleri yeniden yaratmış olmasıdır. Picasso sanata uçsuz bucaksız yolu açan asıl anahtarın sanatçının düşünce biçimini temele almasının gerekliliği ile yaklaşmıştır. Soyut resim denince akla gelen ilk isimler, Kandinsky, Mondrian, Maleviç denilebilir. Doğayı çağrıştıran her şeyden ilişkisini kesen soyut sanat biçimleri dünyasında oluşan bir sanattır. Kandinsky’i incelediğimizde sanat görüşü, biçim ve rengin dışsal ifadesinden çok, içsel, duygusal yanı olmuştur.1923 yılında yapmış olduğu “Kompozisyon 8” isimli çalışmasında (Görsel 8), form açısından üçgen ve dairelerin zıtlığı ile oluşturulmuş bir denge ile karşılaşılmaktadır.

Görsel 9. W. Kandinsky, Kompozisyon 8, 1923, 140x201 cm.

Tuval Üzerine Yağlı Boya, Guggenheim Müzesi, New York.

Neredeyse atmosfersiz bir boşlukta, açık zemin üzerinde, birbirlerinin güçlerini sınırlar gibi, bazen dairelerin bazen de üçgenlerin öne çıktığı ve gözümüzü bir merkezde odaklayamadığımız bir gezintiye çıkarır. Bu gezinti resmin sol üst köşesindeki baskın kusursuz daire ile duraklar. Merkezdeki mor daire ise bir kara delikte sıkışmış gibidir.

Neredeyse siyah denebilecek koyuluktaki büyük kusursuz daire, etrafını çevreleyen, dış sınırları eriyerek sonlanan kırmızı bir başka daire ile gözümüzü yine kompozisyonun ötelere taşır. Kandinsky’ye göre; “Kırmızının insanın yakınına doğru çekilmesiyle nasıl turuncu oluşuyorsa, mavi katılarak geriye çekilmesiyle de mor oluşur; mor insandan uzağa kaçma eğilimindedir. Ama temeldeki kırmızı soğuk olmak zorundadır, çünkü kırmızının sıcaklığı mavinin soğukluğuyla karıştırılmaz” (Sezer,2020). Kandinsky renklerle soyut ve kuramsal bir dil kurmaya çalışmıştır. Başlangıçta dış dünyanın görüntülerine bağımlı gibi durmasına karşılık 1911-14 yılları arasında yaptığı resimlerde bundan sıyrıldığı görülür. Ona göre bir rengin duyumsal etkisi

çok kısadır. Evrensel olan, renklerin yarattığı tinsel yankıdır; yani renklerle ruha dokunmak ve ruha ulaşmaktır. Farago (2006, s.187), önceden resmin biçimsel ögesi olarak kullanılan renk obje/nesne özelliği olarak resmedilirken bilimsel araştırmaların çoğalması beraberinde duyum/algı boyutuna taşınmıştır. Batı sanatında tarihsel sürece bakıldığında resimde renkler, boya maddesi, zihinsel algılama boyutuyla Çağdaş Sanat anlayışıyla birlikte anımlanmıştır. Bu da rengin duysal niteliğini konu alan sanatçılar açısından çok önemli olmuştur. Bilimin temelinde resim sanatında fizyolojik, psikolojik, sosyal ve görsel algı kapsamında ele alınan renk olgusu Empresyonistler(izlenimciler), Ekspresyonistler(dışavurumcular),Optik-Art sanatçıları ve Fovistler açısından farklı düşünsel açılardan ele alınmıştır. Duyuların/Kavramların görsel sanatlarda ağırlıklı ele alındığı 1950 sonrasında neyin resmedildiğinden çok neyin anlatılmak istendiğine izleyiciyi yöneltmiştir. Süprematist Kazimir Maleviç'e bakıldığında felsefe alanı ile ilgilenen sanatçıya göre; içerik ve konudan, görünenden vazgeçmek bir ressamın ulaşması gereken bir konumdu. Nesnel dünyası insanın maddeci dünyasında yine insanın oluşturduğu şeylerse muhakkak bundan vazgeçilebilirdi. Böylece geçmiş tabular yıkılıp yeniden inşa edilebilirdi.

Görsel 9. Kazimir Maleviç, Beyaz Üzerine Büyük Haç, 88x70 cm. Stedelijk Müzesi, 1921

Süprematizm (Yücecilik) Sanatçı Maleviç için sanat sadece kendisi için var olur ve kendisi için gelişir. Soyut Geometriciliği benimseyen bir resim anlayışıdır(resim 9). Nesnel terkedilmiştir. Süprematizm'de Sanatın saf duygusu en üst anlamda algılanmıştır. Maleviç'in Süprematizm' in mantığını tam olarak anlatan "1913 yılında, sanatı nesnellüğün gereksiz ağırlığından kurtarma yönündeki umutsuz çabam sonucu kare biçimine sığındım" biçimindeki kendi ifadesi, nesnel olmayan duyarlılığın önemini vurgular. Sanat nesnel olmamanın temsiline doğru yol alır, bir çöle varır ve burada hiçbir şey duyarlılıktan daha bilinebilir değildir. (Bonfand, 1994 s.26,27) Süprematizm Avrupa'da Konstrüktivizm 'in gelişimini sağladı. Konstrüktivizm de yerini Bauhaus Tasarım Okulu ve sonrasında Mimaride Uluslararası Mimari Üslubu ve 1960'ların Minimalist Akımlarını etkileyerek başka akımlar için çıkış noktası olmuştur. Açı, çember, dikdörtgen ve haç şekillerini kullanmışlardır. 19. Yüzyıl sanatının tarihi, çağının en çok aranan ve en iyi ödenen ustalarının tarihi değil; tersine karşı-gelenekçi olma korkusuzluğunu ve inatçılığını gösteren, zamanın egemen geleneksel kurallarını eleştirerek korkmadan didik didik eden ve sanatlarına yeni olanaklar yaratan insanın sanatı olarak ön görülmüştür (Gombrich, 2009, s.504). 20.Yüzyılın ilk çeyreği sanatsal değişim ve yeni oluşumların baş döndürücü etkisi devam etmiştir.

Sonuç

Romantizm Akımı ile başlayan fikirselle boyut, Empresyonizm Akımı ile devam eden değişim ve dönüşüm zamanı Modern Çağ'ın dönüm noktası olarak kabul edilmektedir.19.yüzyıl sanat anlayışı bundan sonraki her döneminde gelişimlere etki ederek ve yenileşerek ilerlemede öncü akım olmuştur. Soyluların sanatı olarak adlandırılan akademik sanat anlayışı gündelik hayata katılarak katı kuralcılıktan sıyrılıp hayatın her yönüyle içinde yer almıştır. Başta tepki alan öncü akım gitgide modern anlayışla birlikte her alanda; teknoloji, endüstri, tasarım, mimari, resim alanlarında gelişimini hızlandırmıştır. Toplum ve bilim alanında modern sanat, akademik anlayışta da yetkinliğiyle devam ederek birlikte ilerlemede geçiş süreci olmuştur. Modern Çağ kavramında sanatta Empresyonizmle başlayan etkin sanat anlayışı; kapalı sunum ortamlarıyla sınırlanmanın ötesine geçip, sanatçıyı etken izleyiciyi edilgen olmaktan öteye alıp, günümüzde izleyeni de etkin kılan bir boyut kazanmıştır. Modern kavramının her alanda yaşama dâhil edilmesi ile görsel sanatlarda da kavramların öne çıkması beraberinde estetik algı ve düşünselliğin ön plana geçmesi çağdaş sanat anlayışının da oluşumunu sağlamıştır. Teknolojik gelişmeler, endüstri, sanayi, bilimin, teknolojinin gelişmesi beraberinde gerek kullanılan araç-gereçlerde gerekse sunum yöntemlerinde farklı alternatiflerin kullanılması ve hızla gelişmesiyle modern estetik anlayışta şekillenmiştir. Görsel sanatlarda modern estetik anlayış bir yandan gelenekle gelen güzellik anlayışını içine alarak diğer yandan ise avangard anlayışlarının yenilikçi tutumuyla katmanlaşarak içeriğini genişletmiştir. Özellikle 20. yüzyıl görsel sanatlarının estetik üretimlerinin sınırlarının belirsiz oluşu günümüz estetik anlayışlarının çoğul bir anlatımla ilerleyeceği konusunda yol gösterici niteliktedir.

Kaynaklar

- Antmen A. (2013). Sanatçılardan Yazılar ve Açıklamalarla 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Akyıldız, H. (2016). Batı Edebiyatında Akımlar II, Eskişehir: Anadolu Üniv. Yayını.
- Avcı S. (2014). Bilimsel Renk Bilgisinin Resim Sanatına Yansımaları, Yedi: Sanat Tasarım ve Bilim Dergisi S:11, s: 53-67.
- Bonfand, A. (1994). Soyut Sanat, Çev. Işık Ergüden, İstanbul: Dost Kitabevi.
- Boztunalı, Z.S. ve Başbuğ, F. (2017). Paul Cezanne' in Sanatında Doğa Çözümlemeleri. Sed:5 (2), s. 147-156
- Coşkun R. (2014). "Teknolojinin Olanakları İle Değişen Sanat Alanı", Anadolu Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Dergisi, Cilt:6, S:6, s:78-89.
- Dede B. (2018). "Geleneksel Sanatın Yeniden Dizaynı Empresyonizm", Ulakbilge, C:6, S:31.
- Farago, F. (2006). Sanat, Çev. Özcan Doğan, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Gombrich, E. (2009). Sanatın Öyküsü, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Göktepe M. (2020). Romantizm sanat akımı ve sanatçıları üzerine bir değerlendirme, Journal of Arts, S:3 s:45-66.
- Haşlakoğlu O. (2015). "Picasso ve Sanatsal Eylem: Kübizm'in Doğuşu," Mavi Atlas, 4: 108-119.
- Karabaş Avşar P. Damar M. B. (2016). "Avangart Sanatçı Kazimir Maleviç ve Süprematizm", İdil, C:5, S:20- 114.
- Lynton, N. (2009). *Modern Sanatın Öyküsü*, (Çev. Çapan, Öziş, Sadi), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Orman, E. (2014). "Estetik", İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzak Eğitim Fakültesi, Sosyoloji Lisans Programı ders notları, İstanbul.
- Sakiyan, S. (2019). "Çağdaş Teknolojinin Resim Sanatına Etkileri: Eser Üzerine İnceleme", Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, C:6, S:38, Haziran.
- Sezer, A. (2020). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü, Akdeniz Sanat Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 26.
- Şişman, A. (2011). Sanata ve Sanat Kavramlarına Giriş, Literatür Yayınları 1. Baskı, İstanbul
- Tunalı, İ. (2002). Estetik, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, M. (2013). Modernden Postmoderne Sanat, Ankara: Ütopya Yayınevi.

- Yıldırım, E. D. (2019). "Resim Sanatında Modernizm Akılcılığı ve Post modern Yönelimler", Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.
- Warner, D. J. (2005). "The Claude Glass: Use and Meaning of the Black Mirror in Western Art", *Technology and Culture*, 4 (46): 865-866.

İnternet Kaynakları

- <https://onokart.wordpress.com/category/bati-resim-sanati-tarihi/> E.T.18.04.2021
- https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Georges_Seurat_031.jpg.E.T.20.04.2021
- <http://ozgegunaydin.com/avignonlu-kadinlar/> E.T.20.04.2021
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Louis_Daguerre, E.T.18.04.2021
- <http://www.aliartun.com/yazilar/bir-baslangic/>, E.T. 04.06.2021

Görsel Kaynaklar

- Görsel1. https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Eug%C3%A8ne_Delacroix_La_libert%C3%A9_guidant_le_peuple.jpg /E.T.18.06.2021
- Görsel2. <https://www.kiralikkamera.com/dunyadaki-ilk-fotograf-ve-fotograf-makinesi/> /E.T.18.06.2021
- Görsel3. <http://www.kulturmeydani.com/claude-monet-izlenim-gun-dogumu/> /E.T.18.06.2021
- Görsel4. <https://resimbiterken.wordpress.com/2014.04.11/paul-cezannenin-montagne-sainte-victoire-eseri/> /E.T. 18.06.2021
- Görsel5. https://tr.wikipedia.org/wiki/Grande_Jatte_Adas%C4%B1%27nda_Bir_Pazar_%C3%96%C4%9Fleden_Sonras%C4%B1/ /E.T.18.06.2021
- Görsel6. <https://bayaiyi.com/henri-matissein-the-green-line-resmi/> /E.T.18.06.2021
- Görsel7. <https://www.pivada.com/pablo-picasso-avignonlu-kizlar/> /E.T.18.06.2021
- Görsel8. <https://www.canvastar.com/vasili-kandinsky-kompozisyon-08/> /E.T.18.06.2021
- Görsel9. <https://www.mecmuaistanbul.com/kazimir-malevich-ve-suprematizm/> /E.T.18.06.2021